

Beëindiging van een distributieovereenkomst: een opzegtermijn van drie jaar

23

(Hof Amsterdam, 6 april 2010, LJN BM2023)

1. Inleiding

Op 6 april 2010 is een interessant arrest geweest door het Hof Amsterdam. Waar er doorgaans vanuit wordt gegaan dat een opzegtermijn van langer dan een jaar bij distributieovereenkomsten voorbehouden is aan de meer uitzonderlijke gevallen, heeft het hof, zonder dat er sprake was van heel bijzondere omstandigheden, geoordeeld dat een opzegtermijn van drie jaren redelijk en billijk is. In casu ging het om een distributierelatie die ruim dertig jaar duurde. De eerdere opzegging door de leverancier (acht jaar geleden), met inachtneming van een opzegtermijn van twaalf maanden, heeft geen rechtsgevolg en wordt niet geconverteerd in een geldige termijn. De opzegtermijn van drie jaar gaat derhalve pas in vanaf de datum van het arrest. Als doekje voor het bloeden heeft het hof de vordering van de distributeur op schadevergoeding afgewezen. Dit kan evenwel ook liggen aan het feit dat de distributeur deze vordering naar het oordeel van het hof onvoldoende heeft onderbouwd. Voor de distributeur betekent dit arrest een versterking van zijn positie. De leverancier zal zich, in geval van zijn initiatief tot beëindiging, nog beter moeten voorbereiden en de opzegtermijn moeten onderbouwen.

2. Feiten

Automatic Systems S.A. (hierna: AS) produceert en verkoopt geautomatiseerde systemen voor toegangscontrole van voertuigen en personen, waaronder slagbomen, toegangsdeuren en tourniquets. AS en Methon B.V. (hierna: Methon) sloten in 1972 een overeenkomst waaronder Methon de producten van AS zou afnemen teneinde deze in Nederland aan derden te verkopen. De overeenkomst kende aan Methon het uitsluitende recht toe om producten van AS in Nederland te verkopen, met één uitzondering waarbij AS zelf gerechtigd was deze aan een bepaalde afnemer te verkopen en leveren. Bij brief van 28 februari 2002 heeft AS de overeenkomst opgezegd, met inachtneming van een opzegtermijn van twaalf maanden. Methon heeft de opzegging niet aanvaard en AS aan de overeenkomst gehouden. Vervolgens raakten partijen verwickeld in meerdere gerechtelijke procedures, waaronder procedures voor de voorzieningenrechter. In de onderhavige procedure verzocht AS een verklaring voor recht dat zij

de overeenkomst door middel van voornoemde brief rechtsgeldig had opgezegd en dat deze na verloop van de in de brief vermelde termijn (van twaalf maanden) is geëindigd.

3. Vonnis rechtbank

Door de rechtbank is geoordeeld dat de opzeggingsbrief niet het beoogde rechtsgevolg heeft gehad en dat AS niet tot opzegging bevoegd was bij gebrek aan een voldoende zwaarwegende grond daarvoor. Evenmin zijn gronden aanwezig geoordeeld voor ontbinding van de overeenkomst of voor ontzegging aan Methon van het aan haar toegekende exclusieve distributierecht. Met de beide grieven betoogt AS dat zij de overeenkomst wel rechtsgeldig heeft opgezegd en dat deze als gevolg hiervan moet worden geacht te zijn geëindigd.

4. Oordeel hof

De overeenkomst bevat geen regeling met betrekking tot haar opzegbaarheid en de wet voorziet daarin evenmin. Naar volgt uit art. 6:248 BW worden de rechtsgevolgen van de overeenkomst mede bepaald door hetgeen, naar de aard van de overeenkomst, uit de eisen van redelijkheid en billijkheid voortvloeit. Of AS bevoegd is de overeenkomst op te zeggen en of haar hiertoe strekkende brief het beoogde rechtsgevolg heeft gehad moet daarom worden beantwoord aan de hand van de redelijkheid en billijkheid in verband met de omstandigheden van het geval.

4.1 Mogelijkheid tot opzegging?

De redelijkheid en billijkheid brengen volgens het hof mee dat AS in beginsel bevoegd is tot opzegging van de overeenkomst, gelet op de aangevoerde redenen en het hieruit volgende zakelijke belang:

- (i) het uitblijven van betekenisvolle groei in de omzet die Methon door de verkoop van producten van AS behaalt, in het bijzonder als gevolg van ontoereikende inspanningen van Methon;
- (ii) het verlangen van AS om gedeeltelijk zelf de distributie van haar producten in Nederland ter hand te nemen; en
- (iii) de aanwezigheid van een verstoorde verhouding tussen partijen.

De redenen die AS in hoger beroep heeft aangevoerd voor de opzegging van de overeenkomst worden volgens het hof voldoende door feiten ondersteund en derhalve heeft AS een concreet zakelijk belang bij de beëindiging van de overeenkomst. Aan de aangevoerde redenen moet

1. Tessa de Mönnink is advocaat bij BrantjesVeerman Advocaten te Amsterdam en is gespecialiseerd in distributie, franchise, agentuur en commerciële contracten.

derhalve een duidelijk gewicht worden toegekend bij de beantwoording van de vraag of AS, gelet op de redelijkheid en billijkheid in verband met de omstandigheden van het geval, bevoegd is de overeenkomst op te zeggen en of de betreffende brief het beoogde rechtsgevolg heeft gehad. Zij zijn evenwel niet de enige omstandigheden waarop in dit verband acht moet worden geslagen. Van belang is voorts dat :

- (a) partijen op het tijdstip van de opzegging reeds dertig jaar een zakelijke relatie met elkaar onderhielden;
- (b) Methon voor ongeveer 95% van haar inkomsten afhankelijk is van de omzet uit AS producten; en
- (c) Methon haar bedrijfsvoering in belangrijke mate heeft afgestemd op de verkoop van producten van AS.

Eveneens is van belang dat Methon niet behoefde te begrijpen dat AS van zins was de overeenkomst op te zeggen op de wijze waarop zij dit door de brief heeft gedaan. Met inachtneming van het voorgaande oordeelt het hof dat de redelijkheid en billijkheid met zich meebrengen dat AS weliswaar in beginsel bevoegd is om de overeenkomst op te zeggen, maar dat de voornoemde brief niet het beoogde rechtsgevolg heeft gehad, zodat de overeenkomst niet na verloop van de in de brief genoemde opzegtermijn van twaalf maanden is geëindigd. Die opzegtermijn houdt volgens het hof onvoldoende rekening met de duur van de relatie tussen partijen, Methons afhankelijkheid van de verkoop van producten van AS, de afstemming van Methons bedrijfsvoering op de producten van AS en de omstandigheid dat Methon niet behoefde te voorzien dat AS de overeenkomst zou opzeggen zoals zij heeft gedaan.

4.2 Opzegtermijn

Gelet op bovenstaande omstandigheden en het hieruit blijkende belang van Methon bij (voortdurend van) de overeenkomst behoorde Methon een langere termijn dan twaalf maanden te worden gegeven, waarin zij haar bedrijfsvoering aan de beëindiging van de overeenkomst zou kunnen aanpassen. De omstandigheden van het geval en de belangen over en weer brengen naar het oordeel van het hof mee dat uit de eisen van de redelijkheid en billijkheid voortvloeit dat AS bij de uitoefening van haar bevoegdheid tot opzegging een opzegtermijn van *drie jaar* in acht had behoren te nemen. Een zodanige termijn houdt, volgens het hof, enerzijds voldoende rekening met de redenen voor de opzegging en zou anderzijds Methon voldoende tijd geven voor aanpassing van haar bedrijfsvoering. Naar volgt heeft de opzeggingsbrief niet geleid tot de beëindiging van de overeenkomst. De overeenkomst is partijen dus nog blijven binden en duurt tot heden voort. Nu AS volgens het hof in beginsel tot opzegging bevoegd is, volgt uit het voortduren van de overeenkomst tot heden dat de genoemde termijn van drie jaar moet ingaan op de datum van het arrest.

4.3 Voldoende zwaarwegende grond?

Bij beëindiging van de overeenkomst op een termijn van drie jaar brengen de eisen van redelijkheid en billijkheid in verband met de concrete omstandigheden van het geval volgens het hof niet mee dat voor het eindigen van de overeenkomst een grond is vereist die zwaarder weegt dan de door AS voor de opzegging aangevoerde redenen. Die redenen houden bovendien een voldoende zwaarwegende grond voor opzegging in, als deze voor beëindiging van de overeenkomst al zou zijn vereist.

4.4 Schadevergoeding?

De redelijkheid en billijkheid nopen, volgens het hof, niet tot toekenning van een schadevergoeding aan Methon in verband met de opzegging door AS. Niet alleen heeft Methon een dergelijke vordering tot schadevergoeding onvoldoende onderbouwd, ook houdt de toegekende opzeggingstermijn (van drie jaar) reeds in voldoende mate rekening met de belangen van Methon. Toekenning van schadevergoeding is derhalve niet vereist.

5. Analyse

Het is opvallend dat het hof het argument van de 'verstoorde verhouding' door AS honoreert als één van de redenen voor de opzegging, terwijl deze verstoorde verhouding een gevolg is van de opzegging door AS. Het is derhalve de vraag in hoeverre dit vervolgens, achteraf door AS kan worden aangewend als reden voor beëindiging. Verder is het opvallend dat het hof een conversie van de – naar haar oordeel – te korte opzegtermijn naar een juiste opzegtermijn niet lijkt te overwegen, terwijl het hof dit in een andere, vrij recente (niet gepubliceerde) distributiezaak, wel heeft gedaan. Het is niet duidelijk waarom het hof heeft gekozen voor de aanpak dat de opzeggingsbrief in het geheel geen rechtsgevolg heeft gehad, terwijl dit zeer zware gevolgen heeft voor de leverancier. Het hof geeft geen uitsluitsel over de principiële vraag of voor beëindiging van deze overeenkomst een voldoende zwaarwegende grond nodig zou zijn (deze onduidelijkheid bestaat sedert het *Maison Latour*-arrest, HR 3 december 1999, NJ 2000, 120). Zij overweegt wel dat, voor zover deze nodig zou zijn, deze grond aanwezig was. Het meest interessante aan deze uitspraak is het oordeel van het hof dat er een opzeggingstermijn van drie jaar gerespecteerd dient te worden. Dit terwijl er ogenschijnlijk geen (zeer) bijzondere omstandigheden zijn die aanleiding geven tot een dergelijk lange opzegtermijn. Dat de duur van de relatie ruim dertig jaar is, rechtvaardigt naar mijn mening niet dat er dus een opzegtermijn van drie jaar gerespecteerd dient te worden. Een dergelijk lange opzegtermijn kan vrij belastend zijn voor beide contractspartijen. Op de verdere omstandigheden, te weten dat Methon erg afhankelijk zou zijn en haar bedrijfsvoering zou hebben afgestemd op die van AS, is het een en ander af te dingen nu de opzeggingsbrief van AS reeds dateerde van 28 februari 2002. Zou van Methon,

in het kader van haar ondernemersrisico, niet verlangd kunnen worden dat zij acht jaar na de formele opzegging bepaalde maatregelen zou hebben genomen om minder afhankelijk te worden van AS? Het was immers reeds vanaf 2002 duidelijk voor Methon dat AS aanstuurde op een beëindiging van de relatie. Het hof geeft in dit arrest geen ondubbelzinnig antwoord op de vraag of een distributeur naast een lange opzegtermijn van drie jaar ook nog recht zou kunnen hebben op (aanvullende) schadevergoeding. Niettemin zou je kunnen concluderen dat het niet erg aannemelijk is dat er, met in achtneming van een dergelijk lange opzegtermijn, nog investeringen zijn die de distributeur heeft gedaan met het oog op het voortduren van de overeenkomst, die niet reeds worden gecompenseerd door, of verdisconteerd in een bepaalde opzegtermijn (dit criterium is ontwikkeld in het *Mattel/Borka*-arrest, HR 21 juni 1991, *NJ* 1991/742). De distributeur zal in voorkomende gevallen dienen te substantiëren dat er toch sprake is van aanvullende schade of investeringen.

6. Conclusie en aanbeveling

De positie van de distributeur lijkt, gezien de lengte van de opzegtermijn en het niet converteren in een geldige termijn, aanzienlijk versterkt te zijn door dit arrest. Niettemin blijven een aantal principiële vragen onbeantwoord. Zo is het niet duidelijk in welke gevallen er een voldoende zwaarwegende grond nodig is voor een opzegging (indien daarin contractueel niet is voorzien) en wanneer niet. Verder is het niet volkomen duidelijk hoe dit arrest zich verhoudt tot het voornoemde *Mat-*

tel/Borka-arrest (waarin werd bepaald dat een leverancier onder bepaalde omstandigheden gehouden kan zijn diens (voormalige) distributeur schadeloos te stellen voor investeringen die, door de opzegging, niet meer zijn terug te verdienen). Ook is het niet duidelijk hoe het hof precies komt tot haar oordeel dat een opzegtermijn van drie jaar redelijk en billijk is in het licht van alle omstandigheden. Heeft het hof (met de opzegtermijn van 36 maanden) misschien aansluiting gezocht bij de aanbevelingen door de Study Group on a European Civil Code (Principles of European Law, Commercial Agency, Franchise and Distribution Contracts, Sellier 2006)? Het hof geeft geen uitsluitel of er, in voorkomende gevallen, een opzegtermijn van langer dan drie jaar gerespecteerd dient te worden. Deze (voort)bestaande onzekerheid brengt met zich mee dat een partij die een duurovereenkomst, zoals een distributie-, leverings-, franchise- of dienstenovereenkomst, wil beëindigen, voorzichtig dient te manoeuvreren. Immers, als er een te korte opzegtermijn wordt aangehouden, zou dit kunnen resulteren in een beëindiging zonder rechtsgevolg. Dit kan verregaande consequenties hebben. Voorts is het niet altijd duidelijk, en kan dit afhangen van de precieze aard van de relatie, of er een voldoende zwaarwegende grond voor beëindiging nodig is. Een wettelijk kader voor – de beëindiging van – distributieovereenkomsten zou de benodigde duidelijkheid kunnen scheppen (dit werd al eerder bepleit door de auteur in een artikel dat werd gepubliceerd in het *Nederlands Juristenblad*, 'Een distributeur is beter af dan een handelsagent, rechtsonzekerheid vs. een duidelijk wettelijk kader', *NJB* 2009, 1165, p. 1888 e.v. (afl. 29)).